

Forekomsten af tuberkulose i Grønland

Af Flemming Kleist Stenz, Landslægeembedet, Nuuk

December 2014

På trods af enorme indsatser er den globale forekomst af TB fortsat alarmerende. I 2013 blev der på verdensplan ifølge WHO's globale tuberkuloserapport, 2014 konstateret 9 millioner nye tilfælde og 1,5 millioner dødsfald (estimeret). Midt i kampen mod denne sygdom står Grønland, der med et gennemsnitlig antal sygdomsramte på 165 tilfælde pr. 100.000 indbyggere i 2013, af WHO er blevet klassificeret som et land med høj forekomst på linje med lande som Nigeria, Myanmar og DR Congo.

Tuberkulose (TB) er en infektionssygdom, som skyldes bakterien *Mycobacterium Tuberculosis*. De fleste kender TB som lungesygdom, men sygdommen kan også angribe andre organer. Bakterien overføres med små dråber, der dannes ved tale, hoste og nys, hvorfor det kun er lungetuberkulose som er smitsomt. TB bakterien kan ligge latent i kroppen i mange år for senere at bryde ud når immunforsvaret svækkes af alder eller sygdom.

"Forekomsten af tuberkulose i Grønland omtales allerede få år efter den europæiske kolonisations begyndelse i 1721, og efter sygdomsforløbet at dømme synes det ikke at have været nogen ny sygdom i befolkningen", skriver grønlandslægen Alfred Bertelsen i tredje afdeling på side 68 af hans klassiske og omfangsrige værk fra 1940 *Grønlandsk Medicinsk Statistik og Nosografi*. I værket beskriver Bertelsen et samfund som igennem 1930'erne var hærget af tuberkulose, et samfund hvor tuberkulose forårsagede 36% af samtlige dødsfald.

I 1945, efter Grønland og Danmark havde været afskåret fra hinanden grundet 2. verdenskrig, var tuberkulosesituationen stort set uændret. 70% procent af landets sygesenge var belagt med tuberkulosepatienter.

Alle sejl blev sat til i midten af 1950'erne. I 1954 blev det fuldt moderne Dronning Ingrid's Sanatorium bygget og stod klar med 211 senge og operationsfaciliteter beregnet til behandling af tuberkulosepatienter. I de følgende år var der hyppigt overbelægning som blandt andet den 1. december 1956 hvor der var 256 patienter.

I 1955 satte man det specialbyggede tuberkuloseskib Misigssût i drift, et skib på omkring 200 tons med 11 mands besætning samt læge, sygeplejerske og sekretær. I 17 år finkæmmede skibet alle vestkystens bosteder for behandlingskrævende tilfælde. Misigssût var dog ikke egnet til is-sejlad og derfor ubrugelig på østkysten. Den store indsats havde god effekt. I løbet af 10 år havde man reduceret antallet af sygdomsramte fra næsten 2000 tilfælde pr. 100.000 indbyggere i 1956 til 164 tilfælde pr. 100.000 indbyggere i 1968. I løbet af de næste 30 år faldt antallet yderligere helt ned til 9 tilfælde pr. 100.000 indbyggere i 1987, hvilket var på niveau med de lande i Vesteuropa, som man gerne ville sammenligne sig med.

Misigssut ved Sukkertoppen ca. 1960. (Svendborg Byhistoriske Arkiv).

Desværre steg antallet af tuberkuloseramte fra 9 tilfælde pr. 100.000 indbyggere i 1987 til 165 tilfælde pr. 100.000 indbyggere i 1996. De første år kunne stigningen i 1990'erne forklares med mikroepidemier i bygder. En stor del af tilfældene var voksne og ældre, som havde båret smitten siden ungdommen.

På trods af en ihærdig og målrettet indsats er der meget lidt der tyder på, at forekomsten af tuberkulose er faldende i Grønland. I 2010 nåede antallet af smittede op på 205 tilfælde pr. 100.000 indbyggere – det højeste siden 1966 ifølge Landslægeembedets Årsrapport fra 2013.

Tuberkulose har altid været kendt som en socialmedicinsk sygdom forbundet med faktorer som fattigdom, hjemløshed, crowding (mange mennesker i samme bolig) og dårlig hygiejne.

I perioden 2004-07 blev der af K. Ladefoged gennemført en undersøgelse af hvilke socialmedicinske faktorer der har indflydelse på udviklingen af TB i Grønland. Resultaterne viste i lighed med resultater fra studier i andre lande at risikoen for at udvikle TB er væsentligt forhøjet for de socialt dårligst stillede borgere. Følgende grupper blev fundet at have højere risiko: Grønlændere (defineret ved bedsteforældres herkomst), personer bosiddende i en bygd, arbejdsløse og personer med et stort forbrug af tobak og alkohol. Arbejdsløshed viste sig at være den største risikofaktor for udvikling af aktiv tuberkulose sygdom. Selvom crowding er et kendt fænomen i Grønland, kunne undersøgelsen ikke påvise det som risikofaktor for tuberkulose. Alle kan blive smittet med TB, men de socialt dårligst stillede har størst risiko for at udvikle sygdommen.

Grønlands Selvstyre anvender betydelige ressourcer på bekæmpelse af tuberkulose. Der er udarbejdet en TB-Strategi som beskriver gældende organisation og initiativer til bekæmpelse af tuberkulose, men med baggrund i den nuværende smitteforekomst og de nuværende samfundsmedicinske forhold, vil det være en langvarig proces at reducere TB-forekomsten til fx niveauet i Danmark.

Dronning Ingrid's Sanatorium under opførelse i 1954.
(Fra sygeplejerske Anna Mardal Jensens billedsamling).